

Filmoteka Szkolna

Nowa estetyka –
„Gry uliczne”, „Strojenie instrumentów”

Organizatorzy:

Ministerstwo
Kultury
i Dziedzictwa
Narodowego

„Gry uliczne”, „Strojenie instrumentów”

„We współczesnej kulturze audiowizualnej większą niż wcześniej rolę odgrywają techniki odżegnujące się od prostej rejestracji rzeczywistości inscenizowanej przed kamerą.(...) Zmieniają się także sposoby budowania narracji filmowej – o ile w kinie klasycznym nielogiczne punkty widzenia kamery musiały uzyskać rodzaj cudzysłowu, stwarzającego widzowi możliwość wyjaśnienia owej anomalii (na przykład jako subiektywne widzenie bohatera), o tyle w dzisiejszej kulturze audiowizualnej występują w sposób niejako naturalny, wzbogacający wizualną różnorodność tekstu”

Konrad Klejsa

Estetyka filmowa

„Tradycyjna estetyka, wykształcona w badaniach nad malarstwem i muzyką, nie poświęcała sztuce X Muzy zbyt wiele uwagi. Estetycy nie mogli zajmować się filmem, ponieważ zająć się nim nie chcieli — twierdzą jedni; nie chcieli, bo nie mogli — powiadają inni. Ci ostatni mają na poparcie swej tezy więcej argumentów: odrębność nowej sztuki, wynikająca ze ścisłego jej związku z techniką, błyskawiczny przebieg ewolucji kina i radykalne zmiany wszystkich, tak istotnych dla analizy estetycznej, elementów itd. Od takiego rozumowania tylko krok do konkluzji, że problem filmu jest jakimś wyjątkowo trudnym zadaniem dla współczesnej teorii sztuki, a od jego rozwiązania zależy prestiż nauk estetycznych. Zapomina się przy tym, że estetyka ma podobne kłopoty z całą właściwie sztuką współczesną. →

Estetyka filmowa

W wypadku filmu naddatek trudności wynika z XX-wiecznej genezy zjawiska, z braku odpowiednich narzędzi — wobec nieprzydatności tych, które nauka wypracowała do badań nad dyscyplinami o starszym rodowodzie.

A przecież i takie instrumenty często dziś zawodzą! We współczesnej teorii sztuki niewątpliwie istnieje „problem filmu”, można by się jednak zastanawiać, jaką rolę odgrywają tu rzeczywiste trudności, jaką zaś — pewien rodzaj „badawczego paraliżu”, wyolbrzymionego strachu przed Nowym”.

Marek Gumkowski, *Estetycy (nie tylko) o filmie*, [w:] *Estetyka i film*. Praca zbiorowa. Warszawa 1972, Wydawnictwa Artystyczne i Filmowe, ss. 304.

Estetyka w sztuce filmowej

Jak rozumieć?

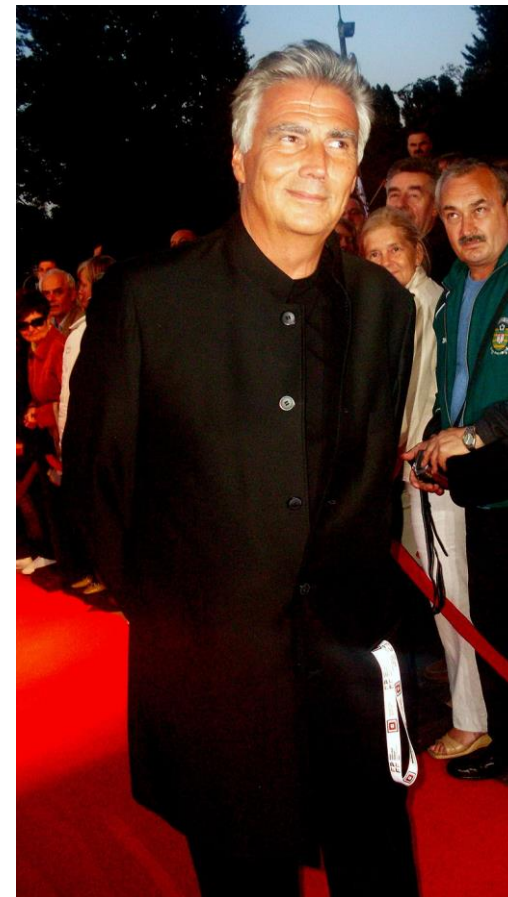
- film jako sztuka (reprodukcja czy kreacja, synkretyzm, montaż, muzyka, fotogenia i inne)
- analiza podstawowych praktyk narracyjnych:
 - narracja jako dominanta konstrukcyjna
 - narracja obiektywna i subiektywna
 - narracja autotematyczna
 - kino nienarracyjne
- podstawowe elementy inscenizacji (przestrzeń, rekwizyt – estetyka i mowa przedmiotu, postać filmowa – ciało, twarz, kostium i inne)

„Gry uliczne” - fragmenty

Krzysztof Krauze - reżyser filmu

ur. 2 kwietnia 1953 r.- zm. 24 grudnia 2014 r.

- z wykształcenia operator filmowy, z zawodu reżyser i scenarzysta
- zrealizował kilkanaście filmów dokumentalnych
- debiut fabularny „Nowy Jork, czwarta rano” (1988)
- filmy fabularne: „Gry uliczne” (1996), „Dług” (1999), „Mój Nikifor” (2004), „Plac Zbawiciela” (2006), „Papusza” (2013), „Ptaki śpiewają w Kigali” (2017)

źródło: Wikipedia

„Gry uliczne”

Źródło: IMDB

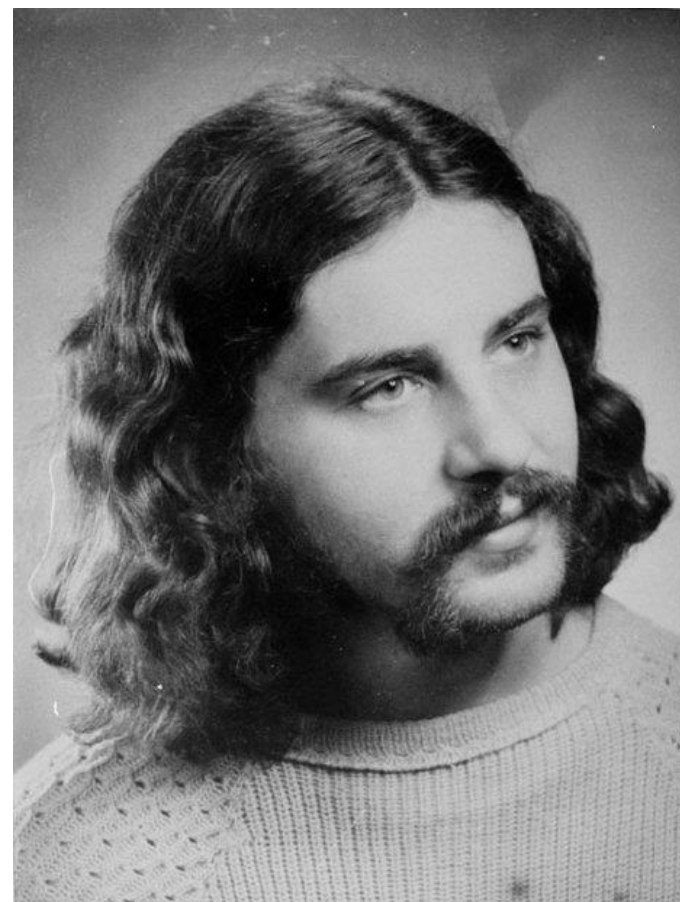
- inspiracja prawdziwymi wydarzeniami-tragiczną śmiercią studenta Stanisława Pyjasa
- Nagroda Specjalna Jury na Festiwalu Filmowym w Gdyni w 1996 roku
- nowatorskie środki wyrazu
- gatunek political fiction

Jak pracować z filmem „Gry uliczne”?

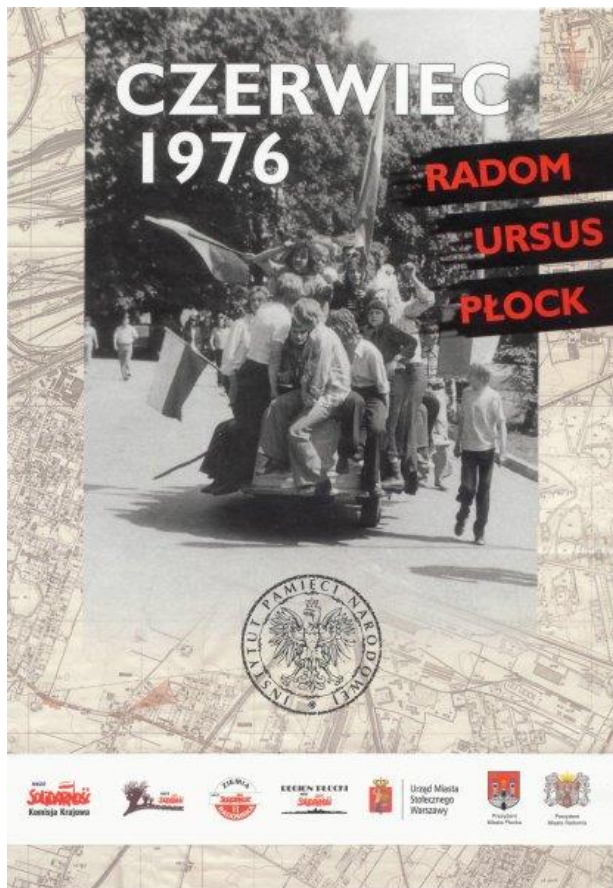
- wykorzystanie form wideoklipu
- kontekst historyczny (Stanisław Pyjas, KOR)
- problematyka zdrady, dwójmyślenia i ideologicznego kompromisu (Czesław Miłosz „Zniewolony umysł”)
- funkcjonowanie aparatu represji w państwach bloku sowieckiego
- wulgaryzmy w warstwie dialogowej – młodzież szkół ponadpodstawowych

Stanisław Pyjas

- ur. 4 sierpnia 1953 w Żywcu,
zm. 7 maja 1977 w Krakowie
- w latach 1976-1977 spontanicznie włączył się do organizowania protestów przeciwko represjom władzy wobec robotników z Radomia i Zakładów Mechanicznych Ursus
 - współpracował z Komitetem Obrony Robotników

Komitet Obrony Robotników

- polska organizacja opozycyjna działająca od września 1976 do września 1977, sprzeciwiająca się polityce władz PRL
- niosła pomoc prawną i finansową osobom represjonowanym w wyniku wydarzeń Czerwca 1976, przede wszystkim w Radomiu, Ursusie i w Płocku

Wideoklip

Propozycja tabeli według: Urszula Jarecka, *Od teledysku do wideoklipu. Ewolucja idiomu klipowego*, [w:] *Nowe media w komunikacji społecznej w XX wieku. Antologia*, pod red. Maryli Hopfinger, Warszawa, Oficyna Naukowa, 2002, s. 291.

Momenty różnicujące	Film	Wideoklip
Geneza	pierwotny jest obraz	pierwotna jest muzyka
Istota	fabuła	wariacje muzyczno-obrazowe
Konstrukcja	<ul style="list-style-type: none"> - współistnienie wymiarów na płaszczyźnie - kompozycja służąca narracji (ciągła) 	<ul style="list-style-type: none"> - synteza wymiarów - „bryła” - kompozycja „mozaikowa” (interpunkcyjna)
Odbiór	<ul style="list-style-type: none"> - koncentracja na dziele - „bohater seansu”, wydarzenie 	<ul style="list-style-type: none"> - odbiór rozproszony, -jeden z wielu w telewizyjnym „tłumie”

Wideoklip - definicje

teledysk, wideoklip, videoklip – krótki, kilkuminutowy film telewizyjny, przeważnie pozbawiony mówionych dialogów, którego kanwą jest zwykle utwór muzyki rozrywkowej, rockowej lub jazzowej, najczęściej wokalnie – instrumentalny (np. piosenka, ballada); charakterystyczny montaż scen, przedstawiający solistę lub zespół muzyków wykonujących utwór muzyczny (często opracowany choreograficznie) ze scenami pozamuzycznymi, kalejdoskopowo luźnymi lub powiązanymi wątkiem fabularnym; dominują w nim: żywiołowy ruch w kadrze, szybko zmieniane krótkie ujęcia, efekty trickowe itp., współgrające z rytmem wykonywanego utworu muzycznego; rozpowszechniony od lat 80. XX wieku

Kino. Leksykon PWN, pod red. Krystyny Damm i Bartłomieja Kaczorowskiego, Warszawa,

Wydawnictwo Naukowe PWN, 2000, s. 253 – 254.

Wideoklip - definicje

wideoklip, klip, teledysk – miniaturowych rozmiarów forma telewizyjna, stanowiąca ilustrację piosenki albo innego utworu muzycznego, służąca promocji płyty bądź filmu. Do produkcji wideoklipu używa się najnowocześniejszych technik elektronicznych, grafiki komputerowej, efektów specjalnych, efektów montażowych. Wideoklip stanowi całość dramaturgiczną o skąpej i bardzo luźno zarysowanej fabule, swobodnie interpretującej piosenkę. Cechuje go dynamizm montażowy, kolorystyczny, duża zmienność planów, starające się podążać za rytmem muzyki.

Słownik pojęć i tekstów kultury pod red. Adama Rysiewicza, Warszawa, Wydawnictwa Szkolne i Pedagogiczne, 2002, s. 105.

Wideoklip - definicja

wideoklip, teledysk, clip, klip – krótki utwór filmowy, wideo lub telewizyjny produkowany w celach komercyjnych, z myślą o promocji piosenki, nagrania płytowego, wykonawcy, filmu lub jakiegokolwiek innego towaru (...); specyficzna budowa wideoklipu polega na akompaniującej roli obrazów wizualnych (...); dominantę konstrukcji wideoklipu stanowią muzyka lub piosenka wzbogacone atrakcyjnym kontrapunktem wizualnym w postaci strumienia obrazów i scen tworzących wspólnie rodzaj audiowizualnej wariacji. W nowoczesnej fazie rozwoju wideoklip produkowany jest przy użyciu gamy nowoczesnych technik elektronicznej rejestracji, przetwarzania i montażu, komputerowej animacji i cyfrowej obróbki materiału, często z wykorzystaniem szerokiego repertuaru efektów wizualnych i dźwiękowych.

„Gry uliczne” a wideoklip

- ograniczenie dramaturgicznej logiki na rzecz wizualnej atrakcji,
- filmowanie postaci zwracających się wprost do kamery,
- nietypowe ustawienia kamery,
- krótkie ujęcia,
- montaż dostosowany do rytmu muzyki,
- inkrustowanie narracji sekwencjami animowanymi

Ze Wstępu Konrada Klejsy

„Gry uliczne” tropy interpretacyjne

- młodzi bohaterowie – film dla młodych widzów
- wpisanie filmu w nurtu filmów rozliczeniowych polskiego kina lat 90., opowiadanych za pomocą sensacyjnych historii (np. „Psy” Władysława Pasikowskiego)
- schemat narracyjny przypomina „Człowieka z marmuru” w reż. Andrzeja Wajdy (dziennikarka Agnieszka szuka prawdy) + wykorzystanie materiałów archiwalnych (tu zdjęcia stylizowane na reportaże)

Nietypowe rozwiązania wykorzystane w „Grach ulicznych”

- animacje - animacja non-camerowa (Julian Antonisz) polegająca na rysowaniu wzorów i nanoszeniu plam barwnych bezpośrednio na taśmę celuloidową – łączą się z dialogami, przedstawiają „świat wewnętrzny” bohatera
- ruch zwolniony kamery (np. w czołówce filmu) – zastosowanie odmiennej prędkości przesuwu statycznych klatek (więcej niż 24 klatki na sekundę), wykorzystywanej często np. w filmach przyrodniczych
- sposób kadrowania – nietypowe ustawienia kamery (wrażenie podglądania, obserwowania bohaterów), próba subiektywizacji narracji

Nietypowe rozwiązania wykorzystane w „Grach ulicznych”

- montaż – średni czas trwania ujęć w filmie jest krótki („szybki montaż”), efekt dynamiki akcji, budowanie napięcia
- narracja subiektywna – ujęcia z punktu widzenia (jak gdyby źródło obrazu było ulokowane w oczach bohatera) oraz ujęcia, które pozornie mają charakter obiektywny, lecz zarazem pokazują świat przefiltrowany przez wyobraźnię bohatera (na przykład: sceny snów czy halucynacji)

Inspiracje metodyczne prof. Konrada Klejsy

- 1. Zapoznaj się z cechami charakterystycznymi dla estetyki wideoklipu. Wybierz, zademonstruj i skomentuj fragment filmowy, który nie byłby wideoklipem, lecz posługiwałby się środkami charakterystycznymi dla tego rodzaju komunikatu.
- 2. Klasyfikacja gatunkowa *Gier ulicznych* Krzysztofa Krauzego może nastroić pewnych trudności – to typowy film sensacyjny, z intrygą kryminalną w tle czy może political fiction, a zatem fabuła, w której przyjemność odbiorcza wiąże się zazwyczaj z rozpoznaniem realiów politycznych, najczęściej jedynie niuansowo różniących się od faktycznych uwarunkowań? Jak sądzisz: dlaczego scenarzyści postanowili ujawnić wprost nazwisko Stanisława Pyjasa?

Autorskie propozycje metodyczne

- Janek Rosa, bohater „Gier ulicznych”, jako przykład bohatera dynamicznego.
- Praca projektowa – wyszukać informacji w internecie na temat postępów w śledztwie związanych ze śmiercią Stanisława Pyjasa. Kim okazał się Ketman (Lesław Maleszka)? Co ujawniły działania lustracyjne?

Projekcja filmu „Strojenie instrumentów”

Jerzy Kucia, ur. 14.01.1942 r.

- scenarzysta, autor opracowania plastycznego, producent i reżyser filmów animowanych, pedagog. Absolwent Wydziału Malarstwa i Grafiki ASP w Krakowie (1976). Studiował w Pracowni Rysunku Filmowego tejże uczelni, którą od 1981 prowadzi. Od 1970 związany ze Studium Filmów Animowanych w Krakowie. Członek zarządu ASIFA (Międzynarodowe Stowarzyszenie Twórców Filmu Animowanego). W latach 1994-1997 wiceprezydent ASIFA. Od roku 2011 zastępca członka Zarządu Głównego Stowarzyszenia Filmowców Polskich, od roku 2017 przewodniczący Sekcji Filmu Animowanego. Członek Polskiej Akademii Filmowej.

O twórczości Jerzego Kuci

- brak klasycznie opowiadanej narracji i wydarzeń
- rzadko pojawiają się bohaterowie
- „emocje, skojarzenia, przeżycia są ważniejsze od logiki faktów”
- twórcę fascynują ulotne wrażenia (refleksy świetlne, półgesty, stany psychiczne, obrazy na granicy abstrakcji)
- brak politycznego kontekstu (daleko od Polskiej Szkoły Animacji)

„Strojenie instrumentów” tropy interpretacyjne

- rzeczywistość zsubiektywizowana do granic abstrakcji
- fabuła zredukowana do strumienia obrazów, którym widz musi sam nadać sens, kierując się raczej emocjami, a nie intelektem

Paweł Sitkiewicz, *Polska szkoła animacji*, Gdańsk, Słowo Obraz Terytoria, 2011.

- impresja animowana, „symfonia obrazowo – dźwiękowa”
- struktura filmu składa się z trzech segmentów (1. ćwiczenia gimnastyczne bohatera; 2. mycie się bohatera; 3. droga, którą przemierza bohater)
- symbioza muzyki i obrazu
- na warstwę dźwiękową składają się również dźwięki natury, odgłosy otoczenia, cisza (brak dialogów)
- sentymentalna podróż w czasie i przestrzeni

„Strojenie instrumentów” propozycje metodyczne

- dla uczniów starszych klas szkoły podstawowej
- od prof. Konrada Klejsy - Punktem wyjścia analizy filmu *Strojenie instrumentów* učinimy stwierdzenie: jest to opowieść o człowieku. Pozwoli ono zapytać: Kim on jest? Ile ma lat? Co się z nim dzieje? Co szczególnego odczuwa? Wypisz emocje, jakie towarzyszyć mogły bohaterowi tego filmu; skonfrontuj swój wykaz z grupą i spróbuj wyjaśnić, na jakiej podstawie sformułowałeś/aś przedstawione sądy. Czy emocje wyrażone w filmie można wyrazić w języku naturalnym? Spróbuj podjąć taką próbę, przygotowując list, jaki mógłby napisać do kogoś bliskiego bohater filmu Kuci.
- scenariusz lekcji FSz - Dźwiękiem malowane - metody ilustracji i instrumentacji muzycznych, na przykładzie filmu Jerzego Kuci „Strojenie instrumentów”, Krzysztof Gerus (muzyka programowa)

Dziękuję za uwagę

Anna Równy
annarowny@wp.pl

